

کودکان گرسنگان ایران

(تحلیلی بر عملکرد دستگاه‌های اجتماعی ایران)

دکتر محمد باقر صابری زعفرانی

مریم زمانی

ارمیا ذوالریاستین

دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان، معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضاییه

تابستان ۱۳۹۷

سرشناسه: محمد باقر صابری زفرقندی، مریم زمانی، ارمیا ذوالریاستین، جمشید بوالهروی،

مریم موسوی نیک

عنوان: کودکان کار و خیابان (تحلیلی بر عملکرد دستگاه های مرتبط در ایران)

نشر ترخون، ۱۳۹۷ تهران

مشخصات نشر: ۸۷ ص. مصور:

مشخصات ظاهری: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۳-۵۱-۸

شابک: ۱۰۰۰ جلد

تراژ:

تهران - خیابان پاسداران - بهارستان ۱۰ - خیابان مریم - ساختمان مریم - پلاک ۷ واحد ۱۱

ی ساختمان مرکزی: ۱۹۵۸۸۱۶۱۶۵

کد پستی: اول

ن: چاپ: ناپستان ۱۳۹۷

تاریخ چاپ:

کودکان کار و خیابان (تحلیلی بر عملکرد دستگاه های مرتبط در ایران)

تألیف: محمد باقر صابری زفرقندی و همکاران

نمونه ترخون

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۳-۵۱-۸

کلیه حقوق قانونی و شرعی برای انستیتو روانپزشکی تهران محفوظ است. تکثیر تمامی یا قسمتی از این اثر به صورت هر چه باشد، چاپ مجدد، چاپ انست، پالی گپی، فتوکپی و انواع دیگر چاپ ممنوع است. این اثر مشمول قانون حمایت مولفان مصنفان و سرمندان مصوب سال ۱۳۳۸ است. هر کس تمامی یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر، پخش یا عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار می گیرد.

۱	 پیش گفتار
۳	 فصل اول
۳	 کلیات
۳	 مقدمه
۴	 ویژگیها و عوامل خیابانی شدن کودکان
۵	 انواع کار کودک و کودکان خیابانی
۵	 تعریف کودکان کار و کودکان خیابانی
۶	 کودکان کار و خیابانی در ایران
۷	 رویکردهای مداخلهای برای کودکان کار و خیابانی
۷	 رویکرد پیشگیرانه
۷	 رویکرد مبدی و اصلاحی
۷	 رویکرد اجتماعی
۸	 رویکرد بازگشت به جامعه
۹	 دلایل و پیامدهای خیابانی شدن کودکان
۱۱	 فصل دوم
۱۱	 تحلیل عملکرد دستگاهها
۱۲	 روشن کردن مسائل پیشگیری از آسیبهای کودکان کار و خیابان
۱۳	 ۱- شاخصهای آسیب کودکان کار و خیابان
۱۵	 عوامل خطر
۱۶	 ۲- تحلیل وضعیت
۱۹	 ۳- تحلیل نطفهها
۲۰	 ۴- اقدام و عمل
۳۰	 ۵- نظارت و ارزیابی
۳۱	 اقدامات حمایت کننده از کودکان کار
۴۰	 اطلاعات خواسته شده
۴۱	 ارزیابی میزان موفقیت سازمانهای ذیربط در تحقق
۴۸	 نظارت و بازرسی
۵۴	 ارزیابی و گردآوری دادهها
۵۵	 ۶- چگونگی برنامه عملیاتی حمایت از کودکان کار و خیابان
۵۸	 اقدامات و مداخلات اصلی و اولویتدار برنامه عملیاتی
۶۰	 چک لیست گزارش اجرای برنامه ارزیابی و ارتقاء اثربخشی عملکرد دستگاهها
۶۰	 سازمانهای مردم نهاد
۶۲	 ارزیابی و ارتقاء اثربخشی عملکرد سازمانها در حمایت از کودکان کار
۶۷	 فصل سوم
۶۷	 تحلیل و نتیجه گیری
۶۸	 تحلیل از نظر وضعیت موجود
۶۹	 تحلیل از منظر آسیبها
۶۹	 تحلیل از منظر ذی نفعان
۷۱	 تحلیل اقدامات صورت گرفته
۷۲	 تحلیل از نظر ملیت و جنسیت
۷۳	 تحلیل از منظر موقعیت مکانی و زمانی
۷۳	 تحلیل از منظر شیوه های کار
۷۴	 تحلیل مبتنی بر نظر سازمان های مردم نهاد (سمن ها)
۷۴	 کارکرد سمنها
۷۵	 نتیجه گیری

۲۶	الف: در سطح کلان
۲۷	ب: سطح میانه
۲۷	ج: سطح خرد
۲۷	اهمیت نظارت و ارزیابی عملکرد دستگاههای ذیربط

www.ketab.ir

برای فعالین حوزه آسیب‌های اجتماعی و خصوصاً کسانی که در زمینه اعتیاد فعالیت دارند دوران کودکی و کودکان اهمیت به سزایی دارند. در صورتیکه فردی بتواند دوران کودکی خود را به سلامت سپری کند قدم بزرگی در پیشگیری از آسیب‌های ریز و درشت اجتماعی و احتمالی پیش رو و خصوصاً وابستگی به مواد مخدر برداشته است.

محرومیت‌های دوران کودکی که مصداق بارز آن کودکان کار و کودکان خیابانی هستند در کنار همه آسیب‌هایی که به دنبال خواهد داشت از منظر اعتیاد نیز قابل توجه است. همچنانکه این کودکان احتمال بالا، برای آلوده شدن به مواد مخدر را خواهند داشت قربانیان در دسترس و ارزانی برای سوداگران مرگ و مواد مخدر نیز هستند. بنابر این از هر منظری که بخواهیم به اصلاح جامعه نگاه کنیم و هرنیتی را که برای ارتقاء سطح سلامت و رفاه جامعه در سرداریم بدون توجه به سرنوشت کودکان و حمایت قاطع و همه جانبه از کودکان در معرض خطر راه به جایی نخواهیم برد.

در کنار ما مثلاً سایر ممالک دنیا پدیده کودکان کار و کودکان خیابانی معضلی است که نمی‌شود و نباید انکار کرد. سید آره، نویسنده و فرهنگی بر حفظ کرامت کودکان و الزام احاد جامعه به حمایت از ایشان که ودیعه الهی هستند بحث را برای همه و خصوصاً دستگاه‌های سیاست‌گذاری، اجرایی و قضایی تمام می‌کند تا به روشی ضعیف در این حوزه وارد شوند و آسیب‌های ناشی از این معضل اجتماعی را به حداقل ممکن کاهش دهد.

نکته‌ای که در مورد کودکان باید ضرورت داشت باشد که در اینجا نیز به آن پرداخته شود و توجه مسئولین محترم به آن جلب گردد به دنیا آمدن و زندگی است که خود هیچ نقشی در آینده محتوم و تیره و تاری که در پیش روی آن‌ها قرار داده شده ندارند. این کودکان قربانی بزه‌کاری و بی‌مسئولیتی افرادی هستند که به عنوان والدین از آن‌ها نام برده می‌شوند. والدینی که خودشان در دام اعتیاد گرفتار آمده‌اند. کم نیستند کودکانی که از مادران معتاد به دنیا می‌آیند. زنانی که معادل روابط غیر اخلاقی والدین که تالی فاسد قطعی اعتیاد است به دنیا می‌آیند. اگر صریح‌تر بخواهیم این موضوع به‌درازم به صورت خلاصه عرض می‌کنم که در کشور ما در رحم زنانی معتاد، نطفه‌هایی از مردمان ناشی و بی‌هویت متعقد می‌شود و کودکانی به دنیا می‌آیند که راهی به جز سقوط در ورطه بزه‌های اجتماعی برای آنان متصور نیست. برای این معضل اجتماعی که برای کشوری مثل کشور ما حتی یک مورد آن نیز قابل بی‌توجهی نیست باید راه‌کاری اندیشیده شود. شاید پیشگیری از وقوع چنین ظلم آشکاری به این کودکان بر مبنای دقت و علمی برای پیشگیری از بارداری‌های ناخواسته در این زنان باشد که متولیان نظام بهداشتی با دقت و علمی و طرح مساله با متولیان امور دینی و مذهبی باید به این مهم همت بگذارند و با اقدامات مفید و موثر از وقوع این معضل غیر قابل دفاع و البته تدبیرپذیر و قابل پیشگیری جلوگیری کنند. کتاب حاضر شامل چند بخش است. در بخش اول مروری خیلی کوتاه به اهمیت پرداختن به کودکان کار و خیابانی داشته و تا حد امکان به آمارهای موجود نیز اشاره ای شده است. بخش دوم تبیین و تحلیل اقداماتی است که توسط دستگاه‌های مختلف کشوری در این حوزه انجام گرفته است. تحلیل‌ها بر اساس نظرات مختلف و نتایج حاصل از اقدامات انجام

گرفته است. در بخش پایانی نتیجه‌گیری به عمل آمده است. در نتیجه‌گیری آنچه از مرور منابع و تحلیل‌ها به دست آمده و جنبه‌های پیشنهادی و عملیاتی دارد آورده شده است به این امید که در دستور کار متولیان امر قرار گیرد.

این کار ارزشمند که بدیهی است خالی از اشکال و ایراد نمی‌تواند باشد و مسوولیت تملی نواقص احتمالی آن متوجه بنده است، با مساعدت و همت معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضاییه و با همکاری دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان، دانشگاه علوم پزشکی ایران به انجام رسیده است. جا دارد از همین فرصت استفاده کنم و برای رویکرد جدید نظام قضایی که توجه به بسترهای وقوع جرم است و تلاش بر پیشگیری از جرم آرزوی موفقیت نمایم. تحقق این رویکرد آثار و برکات ذی قیمتی را برای جامعه به دنبال خواهد داشت. انشالله

دکتر محمد باقر صابری زفرقندی-تیر ماه-۱۳۹۷